

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde önemli yeri olan savaş alanlarının turizm açısından değerlendirilmesi: Gelibolu tarihi alanı, büyük taarruz ve başkomutan tarihî milli parkı örneği**Evaluation of battlefield sites with historical significance in the formation process of the republic of Turkey from a tourism Perspective: The case of gallipoli historical site, great offensive, and commander-in-chief historical national park****Gönderim Tarihi / Received:** 03.09.2023**Kabul Tarihi / Accepted:** 20.10.2023**Doi:** [10.31795/baunsobed.1354741](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1354741)**Musa OFLAZ¹****Bedriye Çilem SOYLU^{**2}**

ÖZ: Savaşlar tarih boyunca insanoğlunu sosyal, fiziksel ve zihinsel anlamda etkileyen en önemli unsurdur. Çünkü hem ülkeler hem de toplumlar nezdinde birçok tahrip edici sonuçları bulunmaktadır. En önemlilerinden biri dünyada hem deniz hem de kara savaşlarının Çanakkale Savaşı ile Kurtuluş Savaşı'nın kalbi konumunda olan ve Türk toplumu için önemli bir yer teşkil eden Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesidir. Çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli yeri olan savaşların unutulmaması ve yaşanmış kahramanlıkların gelecek kuşaklara aktarılması için milli park ilan edilen savaş alanlarından Gelibolu ve Büyük Taarruz Milli Parkları turizm açısından incelenmiştir. Bu aşamada milli parklar bünyesindeki tarihi alanlar, bu alanların sayısal ve türsel çeşitliliği ve son olarak alan yazında yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Derleme niteliğinde olan bu çalışmada ikincil verilerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çerçevede incelenmiştir. Çalışmada Başkomutan Tarihi Milli Parkı ve Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanlarının turizm açısından eksiklikleri tespit edilip, bu alanda çalışacak olanlara temel kaynak olması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda savaşların geçtiği alanları ziyaret eden bireyler geçmişin acılarını öğrenmek, bunlardan ders almak, o duyguyu sürekli yaşamak ve yaşatmak istemektedir. Maneviyatından dolayı savaş alanlarının sürekli ziyaret edilmesi gerektiğinden bu alanların turizm potansiyeline sahip alanlar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bu alanların bölgeye ve yerel halka çeşitli katkısı olsa da bunun yeterli olmadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli park, Savaş, Başkomutanlık, Gelibolu tarihi alanı, Turizm

ABSTRACT: Throughout history, wars have profoundly impacted humanity, affecting its social, physical, and psychological dimensions. Among these conflicts, the Great Offensive, Commander-in-Chief Battle, Gallipoli Campaign, and War of Independence emerged as pivotal events, encompassing naval and land warfare. This study delves into the Gallipoli and Great Offensive national parks, designated to preserve the memory of these crucial battles in the founding of the Republic of Turkey and convey the bravery exhibited during them to future generations. The investigation explores the historical sites within these national parks, considering their numerical and typological diversity, and examines the available local literature. In this compilation study, the results obtained from secondary data were examined in a scientific framework. The research seeks to identify deficiencies in tourism within the Gallipoli Historical Areas of the Çanakkale Wars and the Commander-in-Chief Historical National Park, serving as an invaluable resource for industry professionals. Visitors to these battle sites aim to gain insights into past hardships, extract valuable lessons, and preserve and relive these experiences due to their profound spiritual significance. Therefore, recognizing these areas for their tourism potential becomes imperative. Nevertheless, additional efforts are needed, as these battlefields should be acknowledged as promising tourism destinations, given their spiritual significance and the demand for regular visitation. Despite the solid local bonds and regional connections to these places, it is evident that further measures are necessary.

Keywords: National park, War, Commander-in-chief, Gallipoli historical site, Tourism.

^{**} Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm İşletmeciliği Bölümü/Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, musaoflaz@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8132-1081>

² Dr., bedriyecilemsoylu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8294-1036>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

Dark tourism/grief tourism is a broad concept; essentially, it is an umbrella term encompassing various specific forms of dark tourism/grief tourism. Among the defined forms of dark tourism are holocaust tourism, genocide tourism, and battlefield tourism. Battlefield tourism is briefly concerned with tourists visiting the areas where battles took place (Upton et al., 2018). Battlefield tourism is a rapidly developing phenomenon. It holds a significant share in both the international and domestic tourism markets (Hall et al., 2011). Visiting battlefields allows individuals to engage with significant moments in human history. For some individuals, battlefield sites are considered sacred places, and therefore, it has been suggested that battlefield tourism can serve a pilgrimage function (Smith, 1998; Winter, 2009).

Wars throughout history have had various impacts on individuals. These effects have either faded with time in some cases or continue to persist just as they were on the first day in others. Especially after World War II, visits to battlefields bearing the traces of ancestors and the past have steadily increased. Hall and Basarin (2009) have characterized the determinants of visits to battlefields as "interest in history, visiting a specific grave or cemetery, and expressing gratitude for the sacrifices made." Battlefield tourism can be categorized into spatial and event-based attractions. While battlefields, museums, graves, castles, walls, and headquarters are evaluated as spatial attractions, events such as battles, peace treaties, and anniversaries of liberation are considered event-based attractions (Doğaner, 2006).

Many studies on battlefield tourism have discussed the motivations behind individuals participating in such travels (Dunkley et al., 2011). Some studies have indicated that the desire for learning and remembrance is a significant factor in visiting battlefield sites (Leopold, 2007; Panakera, 2007). When demand-oriented, these attractions can be divided into various types of research and groups. Recent studies suggest that the motivation to visit these sites is not solely to experience death itself, but rather to reflect on life and individuals by looking at other important deceased figures (Stone, 2012). Other research argues that these types of visits reveal various motifs similar to heritage tourism, pilgrimage, and special interest tourism, thus suggesting that visits to these sites might not necessarily involve confronting death or mortality. Clearly, the debate on tourists' motivations for engaging in dark tourism continues, and the reasons for visiting such places have not yet been fully or systematically researched (Stone and Sharpley, 2008). However, it is observed that the predominant use of qualitative methods in the research of dark or grief tourism remains relevant (Wight, 2005). While there are limited studies on the type of dark/grief tourism, the increase in social media platforms and television channels has piqued people's interest and contributed to its growth in terms of visitors (Stone, 2013; Kozak and Kama, 2015). In this regard, attractions termed as war tourism are a subset of tourist destinations associated with death and suffering. Dark/grief tourism is considered a universal typology.

Methodology

Turkey has high potential for battlefield tourism. In fact, Çanakkale is one of the most visited places in terms of battlefield tourism in Turkey (Okuyucu and Erol, 2018). One of the most important places is the Great Offensive and Commander-in-Chief Battlefield, which is located at the heart of the War of Independence and holds great significance for the Turkish society. National parks are among the most effective methods of preserving battlefield sites. National parks vary in terms of physical and cultural environments. Moreover, they serve as spaces for emotional, cultural, and physical rejuvenation for individuals. These areas are not only protected natural heritage for future generations but also places of cultural heritage of great value for societies (Aliağaoğlu, 2008). Individuals who visit areas where wars took place seek to learn about past suffering, draw lessons from them, perpetuate those emotions, and commemorate them. Due to their spiritual significance, battlefield sites are considered not only as places where a historical event occurred but also as locations with significant tourism potential, visited by nations for various reasons. The evaluation of these areas from a tourism perspective will create awareness and consciousness of historical past among nations. Thus, in this study, the Gallipoli Historical Site and the Commander-in-Chief Historical National Park, which are known as Çanakkale Battles, are evaluated in terms of their historical importance and tourism potential.

Findings and discussion

The Commander-in-Chief Historical National Park, covering the Kocatepe and Dumlupınar battlefields, is situated on the Inner Western Anatolian threshold, within the boundaries of Afyonkarahisar-Kütahya and partially Uşak provinces. As stated by the Great Leader, this area has been a "turning point in Turkish history." In terms of Turkish history, this area has become part of the framing stage through the long-term development plan realized in 1981. According to data from the Ministry of Agriculture and Forestry for 2021, the number of visitors to a total of 12 historical national parks exceeded 837,000. For the Commander-in-Chief Historical National Park, visited by approximately 35,000 domestic and foreign tourists in 2021, it is believed that these numbers are due to the COVID-19 pandemic that began at the end of 2019. However, according to 2022 data, the number of visitors to national parks exceeded 61 million. Although the percentage of these visitors to historical national parks is unknown, it is still expected that this number will continue to increase, exceeding 3 million visitors in recent years. About 20,000 Australian and New Zealand citizens come to Turkey on April 25th each year to perform ritual ceremonies. Therefore, this movement also contributes to the country's economy (Büyüksalvarcı et al., 2022).

Results and recommendations

It is observed that battlefield sites are visited by both domestic and foreign tourists, particularly with national and spiritual emotions. Individuals travel to these areas to take pleasure and pride in the achievements, navigate through the pages of history, recall and commemorate the pain experienced (Kozak and Bahçe, 2012). Compared to other types of tourism, battlefield tourism offers potential for growth in both national and international contexts. In recent years, interest in heritage and cultural tourism has increased. According to the World Tourism Organization, about one-third of tourism movements occur within the scope of cultural tourism (Ceylan and Somuncu, 2016).

Studies conducted on the Commander-in-Chief Historical National Park reveal that visitors to the park are satisfied and that it holds a significant place for transmitting to future generations (Kılıç and Akyurt, 2011; Alaeddinoğlu and Aliğaoğlu, 2007; Afyonkarahisar Provincial Directorate of Culture and Tourism, General Directorate of Nature Conservation and National Parks, 5th Regional Directorate; International National Struggle and Victory Road Symposium on the 90th Anniversary of the Great Offensive, 2014). Moreover, it is observed that the local community is satisfied with visiting tourists. This can be explained by destination attractiveness. According to Laws et al. (2002), destination image is dependent on two factors: first, the uniqueness and distinctiveness of the destination; second, how it attracts visitors to the destination.

Giriş

Sanayi devrimiyle birlikte işletmeler ve ülkeler açısından bilgi ve teknolojinin önemi ortaya çıkmıştır. Teknolojinin hızla ilerlemesi ve gelirlerin artması ihtiyaçların farklılaşmasına neden olmuş ve yaşam standartları gün geçtikçe yükselmiştir. Ulaşım sistemlerinin gelişmesi ve araçların çeşitlenmesi, işten geriye kalan boş zaman artışı, tatilin bir ihtiyaç haline gelmesi, teknolojik gelişmelerle çeşitli coğrafyalardaki tarihi ve doğal güzelliklerin tanıtılması sonucu turizm endüstrisi hızla gelişmeye başlamıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde turizm endüstrisinin sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda ülkelerin gelişmesine büyük katkı sağladığı görülmektedir (Karataş ve Babür, 2013). Turizmin gelişmesine paralel olarak 1990'lı yılların başından itibaren seyahat tercihleri de değişiklik göstermeye başlamıştır. Deniz-kum-güneş üçlemesini kapsayan klasik turizmden bireysel ve özel ilgi turizmine doğru bir yönelme ortaya çıkmıştır. Klasik turizm ürününde yaşanan tatmin, farklı arayışlar, ulaşım kolaylığı, yeni kültürleri öğrenme isteği gibi nedenlerle turistler ilgi alanlarına yönelik seyahate çıkmaya başlamıştır (Kılıç ve Kurnaz, 2010).

Turizmin çeşitlilik kazanmasında önemli bir yere sahip savaş alanları, yüzyıllar geçse bile birçok ziyaretçiyi çekebilme potansiyeline ve cazibesine sahip yerlerdir. Tarihsel süreçte yaşanan savaşlar, orada yaşanan mücadeleler, zorluklar, acılar, ölenler, kazanan ve kaybeden insanlarda hep bir merak uyandırmıştır. İnsanlar bu alanları ziyaret edince kendini o döneme tanıklık ediyormuş veya o dönemde yaşananları daha iyi idrak edebiliyormuş gibi hissedebilmektedir (Kızıl Erol, 2022). Nitekim savaşlar tarih boyunca insanoğlunu sosyal, fiziksel ve zihinsel anlamda etkileyen en önemli olgu olmuştur (Alaeddinoğlu ve Aliağaoğlu, 2007). Çünkü savaşların hem ülkeler hem de toplumlar nezdinde birçok tahrip edici sonuçları bulunmaktadır. Şöyle ki savaş, ülkesini kurtarmak için bağımsızlık mücadelesi vermek ya da sömürgecilğe karşı bir direniş olarak tanımlanmaktadır (İlgar, 2015). Toplumlar üzerinde köklü değişikliklere yol açan savaşlar, coğrafi mekânlarda iz bırakmış ve bu izler yalnızca fiziki olarak kalmamıştır. Savaş alanları, askeri müzeler, donanma limanları askeri çekiciliklerin başında gelmektedir. Buna bağlı olarak savaş alanları turizmi meydana gelmiştir. Günümüzde savaş alanları anma törenleriyle birlikte milyonlarca insanın dikkatini çekerek önemli bir turistik ürün haline gelmiştir (Atay ve Yeşildağ, 2010).

Savaş alanları turizmi, turizmin hızla gelişen bir türü olarak kabul edilmektedir. Hem uluslararası hem de iç turizm pazarında önemli bir paya sahiptir (Hall vd., 2011). Turistler savaş alanlarını tarihe ilgi duyma ya da geçmişle yeniden bağlantı kurma isteği gibi çeşitli nedenlerle ziyaret etmektedir. Bazı ziyaretçiler savaşa katılanlara saygı göstermek ve onları anmak isterken, bazı ziyaretçiler ise ziyaretlerine dini ritüellere benzer şekilde manevi bir kutsallık duygusu katmaktadır (Hall vd., 2010). Savaş alanlarını ziyaret etmek, insanların insanlık tarihindeki önemli anlarla etkileşime girmelerini sağlar (Kuo vd., 2016). Bu yönüyle savaş alanları turizmi, klasik turist deneyimlerinden daha derin deneyimler yaratabilmektedir. Bu destinasyonlar bir ulusa geçmişteki acıları veya gururu hatırlatmaktadır. Bu nedenle savaş alanları, ulusal kimliğin inşası açısından büyük önem taşımaktadır. (Prideaux, 2007). Hüzün turizminin bir parçası olan savaş alanları turizmi kültürel turizmin de parçası halindedir (İlgar, 2015). Bu bakımdan savaş sürecinin öncesinde ve sonrasında etkilenen siviller ve askerler düşünüldüğünde, savaşların olduğu alanların ve savaşlarda yaşanan olayların tarih sahnesinde unutulmadan gelecek kuşaklara aktarılmasında turizm önem arz etmektedir.

Türkiye savaş alanları turizmi bakımından yüksek bir potansiyele sahiptir. Çünkü Türkiye'de tarih boyunca birçok savaş meydana gelmiştir. İnsanlar, savaşların gerçekleştiği alanları, şehitlikleri ve anıtları ziyaret ederek meraklarını gidermek ve tarihlerini bilmek istemişlerdir. Bu açıdan savaş alanlarının turizm amaçlı kullanılması ihtiyaçlara cevap vermiştir. Gelibolu Tarihi Alanı, Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı vb. savaş alanları turizmi için uygun destinasyon bölgelerine örnek olabilir. Nitekim Türkiye'de savaş alanları bakımından en çok ziyaret edilen yerlerin başında Çanakkale gelmektedir (Okuyucu ve Erol, 2018). En önemlilerinden biri de Kurtuluş Savaşının kalbi konumunda olan ve Türk toplumu için önemli bir yer teşkil eden Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesidir. Savaş alanlarının korunmasında en etkili yöntemlerden biri milli parklar olarak değerlendirilmektedir. Milli parklar fiziksel ve kültürel çevre açısından farklılık göstermektedir. Öte yandan insanlar açısından duygusal, kültürel ve fiziksel yenilenme alanları olmaktadır. Bu alanlar gelecek nesiller için korunan doğal

miraslar kadar, toplumlular için önemli değere sahip kültürel mirasın da bulunduğu alanlardır (Alişaoğlu, 2008). Savaşların geçtiği alanları ziyaret eden bireyler geçmişin acılarını öğrenmek, bunlardan ders almak, o duyguyu sürekli yaşamak ve yaşatmak istemektedir. Maneviyatından dolayı savaş alanları yalnızca tarihi bir olayın yaşandığı yer olarak değil, aynı zamanda milletlerin çeşitli nedenlerle ziyaret ettiği, turizm açısından da önemli bir potansiyele sahip yerler olarak değerlendirilmektedir. Bu alanların turizm açısından değerlendirilmesi, milletlerde tarihi geçmişe ilişkin bilinç ve farkındalık yaratacaktır. Dolayısıyla bu araştırmada Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı tarihsel önemiyle birlikte turizm açısından değerlendirilmiştir. Bilimsel çalışmaların gelecek nesillere aktarım, manevi duygunun ve ulus bilincinin devamlılığı konusunda odak nokta olarak düşünüldüğü ve konu gereği ele alınan destinasyonlara katkısının olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda savaş alanları turizmi bilinirliğinin artmasına katkı sunması çerçevesinde ilk olarak Savaş Alanları Turizmi kapsamında literatür taraması yapılmıştır. Savaş Turizminde Büyük Taarruzun Yeri, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı çalışılmış, sözü edilen alanlara yönelik eksiklikler bilimsel bir çerçevede değerlendirilmiştir.

Literatür taraması

Savaş alanları turizmi

Ölüm ve acıyla ilişkilendirilen yerlere seyahat etmek ve deneyimlemek eskiden beri var olan bir olgudur. İnsanlar uzun zamandır çeşitli sebeplerle ölüm, acı, şiddet veya felaketle bağlantılı alanları ziyaret etmektedir (Stone, 2005; Cohen, 2011). Roma'daki gladyatör oyunları, hac ziyaretleri veya Orta Çağ'daki halka açık idamlara katılım ölümle ilgili bu tür turizmin ilk örneklerindedir. Boorstin'in (1964) öne sürdüğü üzere, İngiltere'deki ilk rehberli tur, iki katilin asılmasına tanık olunan bir tren yolculuğunu kapsamaktaydı. Benzer şekilde, MacCannell (1989) morga yapılan ziyaretlerin 19. yüzyıl Paris turlarının olağan bir özelliği olduğunu belirtmiştir (Stone ve Sharpley, 2008). Daha eski yıllara bakıldığında, insanların savaş alanlarını ziyaret ettiğine dair ilk kanıt 19. yüzyılda popüler bir turizm destinasyonu haline gelen Waterloo (1815) sonrasında ortaya çıkmıştır (Seaton, 1999). 1856'da Thomas Cook, Waterloo'ya ilk turunu düzenlemiş, Gettysburg Muharebesi'nin (1863) gerçekleştiği alan da turizm açısından bilinir hale gelmiş ve alanı yılda 3 milyondan fazla kişi ziyaret etmiştir (Miles, 2012). Ölüm ve acıyla ilişkilendirilen yerlere yönelik gerçekleştirilen seyahatler son yıllarda bilimsel çalışmaların da odağı haline gelmiştir (Biran ve Hyde, 2013; Dunkley vd. 2011; Stone, 2011). Ancak bu turizm türü hem ulusal hem de uluslararası çalışmalarda farklı boyutlarla ele alınmış ve farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır. İlk olarak Foley ve Lennon (1996) tarafından ölüm ve felaketin turistik ürün haline getirilmesini ifade eden "karanlık turizm" terimi ortaya atılmıştır. Aynı yıl içerisinde Seaton (1996) çalışmasında "thanatourism" kavramını kullanmıştır. Daha sonra "morbiditytourism" (Blom, 2000), "dark turizm" (Stone, 2005), "black-spot" (Rojek 1993) olmak üzere çeşitli terimler kullanılarak tanımlanmıştır (Stone ve Sharpley, 2008). Ulusal yazında ise hüznün turizmi (Kılıç vd., 2011; Kurnaz vd., 2013), "keder turizmi" (Aladdinoğlu ve Alişaoğlu, 2007), ölüm turizmi (Kaya, 2006) gibi çeşitli kavramlar kullanılmıştır.

Hüznün turizmi "bir fenomen olarak ziyaretçilerin gerçek veya metalaşmış ölüm ve felaket alanlarının ziyaretleri" olarak tanımlanmıştır (Foley ve Lennon, 1996: 198). Bölgenin yaşatılması için ziyaretçi çekmeye hizmet eden soykırım, holokost, suikast, suç veya hapsedme yerlerini ve savaş alanlarını belirlemek için bir terim olarak ortaya çıkan hüznün turizmi destinasyonda yer alan görülmeye değer alanlardır. Kısaca ölüm ve felaketin çekiciliği olarak değerlendirilebilir (Lennon ve Foley, 2000). Bu alanlar çeşitli toplumlar ve siyasi rejimler arasında birleştirici unsurlar olmaktadır. Karanlık turizm çekiciliklere olan talebi gösterir, ancak aynı zamanda anma, tarihsel referans, anlatı mirası ve popülist miras cazibe merkezlerini oluşturur. Bazı durumlarda bu turizm alanları, mağdurların ve tanıklıklarının kalan birkaç hatıra unsurundan biri haline gelmektedir. 1990'ların ortalarından beri bu konuya olan akademik ilgiye rağmen, karanlık turizmin hala teorik olarak kırılmalı ve zayıf bir şekilde kavramsallaştırıldığı konusunda genel bir fikir birliği vardır (Jamal ve Lelo, 2011).

Brian, Poria ve Oren (2011) karanlık/hüznün turizmini 3 gruba ayırarak incelenmesi gerektiği üzerinde durmuştur. İlk olarak "ölümle ve acıyla ilgili ürkütücü görünen yerlere yapılan seyahatler", ikinci "seyahat motivasyonlarına neden olan talep akışı" ve son olarak "da bireyin deneyimleriyle bölgenin özelliklerini bir araya getiren arz-talep dengesi" olarak değerlendirilmiştir. Seaton (1999) ise karanlık/hüznün turizmi 5 farklı grupta incelemiştir. Birinci grup "idam cezalarını izlemek için yapılan

seyahatler”, ikinci grup “bireysel veya toplu ölümlerin gerçekleştiği yerleri görmek için yapılan seyahatler”, üçüncü grup, “hapishaneler, mezarlıklar, anıtlar, türbeler ve savaş alanları gibi yerlere yapılan seyahatler”, dördüncü grup, “ölümü ve savaşı hatırlatan sembollere yönelik yapılan müze seyahatleri” ve beşinci grup “dini amaçlı acı çeken birinin yaşadığı alana yapılan seyahatler şeklinde” sıralanmıştır.

Karanlık turizm/hüzün turizmi geniş bir kavramdır; Esasen, karanlık turizm/hüzün turizmi çeşitli özel biçimlerini içeren bir şemsiye terimdir. Karanlık turizmin tanımlanmış biçimleri arasında holokost turizmi, soykırım turizmi ve savaş alanları turizmi yer almaktadır. Savaş alanları turizmi kısaca, turistlerin savaşların yapıldığı alanları ziyaret etmesiyle ilgilidir (Upton vd., 2018). Savaş alanları turizmi hızla gelişen bir olgudur. Hem uluslararası hem de iç turizm pazarında önemli bir paya sahiptir (Hall vd., 2011). Savaş alanlarını ziyaret etmek, insanların insanlık tarihindeki önemli anlarla etkileşime girmelerini sağlar. Bazı bireyler için savaş alanlarının kutsal bir yer oluşturduğu ve bu nedenle savaş alanı turizminin hac işlevini yerine getirebileceği öne sürülmüştür (Smith, 1998; Winter, 2009).

Tarih sahnesinde yaşanan savaşlar, bireyler üzerinde farklı etkilere sahip olmuştur. Bu etkiler zamana bağlı olarak bazı savaşların izini silmiş, bazılarında ise ilk gün ki gibi yaşamaya devam etmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra atalarının ve geçmişin izlerini taşıyan savaş alanlarına ziyaretler gün geçtikçe artış göstermiştir. Hall ve Basarin (2009) savaş alanlarına yapılan ziyaretlerin belirleyici unsurlarını “tarihe olan ilgi, belirli bir mezarı ya da mezarlığı ziyaret etme ve yapılan fedakârlığa minnettarlık duyma” olarak nitelemişlerdir. Savaş alanları turizmi mekânsal ve olaysal çekicilikler olarak iki grupta incelenebilmektedir. Savaş meydanları, müzeler, mezarlar, kaleler, surlar, karargahlar mekânsal çekicilikler olarak değerlendirilirken, savaş, barış antlaşmaları ve kurtuluş yıl dönümleri, askeri günler olaysal çekicilikler olarak değerlendirilmektedir (Doğaner, 2006).

Savaş alanı turizmi ile ilgili çoğu araştırmada turistlerin bu tür seyahatlere katılmadaki motivasyonları tartışılmıştır (Dunkley vd., 2011). Bazı araştırmalarda öğrenme ve anma arzusunun savaş alanlarını ziyaret etmede önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir (Leopold, 2007; Panakera, 2007). Bu alanlar talep yönlü değerlendirildiğinde farklı özellikte araştırmalara ve gruplara ayrılabilir. Son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında, bu alanları ziyaret etme motivasyonunun, sadece ölümü deneyimlemek değil, ölmüş kişilere bakarak onları düşünmek olduğu ileri sürülmektedir (Stone, 2012). Diğer araştırmalarda miras turizmi, hac ve özel ilgi turizmine benzer motifler de dahil olmak üzere çeşitli motifleri ortaya çıkardığından, bu tür yerlere yapılan ziyaretlerin ölümle veya ölümlülükle yüzleşmeden tamamen yoksun olabileceği savunulmaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse, turistlerin karanlık turizme katılma motivasyonları tartışması hala devam etmektedir ve bu tür yerleri ziyaret etme nedenleri henüz tam veya sistematik olarak araştırılmamıştır. (Stone ve Sharpley, 2008). Ancak karanlık ya da hüznü turizmi araştırmalarının ağırlıklı olarak nitel yöntemleri benimsediği yönündeki gözlemlerin hala geçerli olduğu görülmektedir (Wight, 2005). Karanlık/Hüzün turizmi çeşidine yönelik alan yazında her ne kadar kısıtlı çalışmalar olsa da sosyal medya ya da televizyon kanallarının artmasıyla insanların merakını çekmiş ve ziyaretçi yönünden gelişim göstermiştir (Stone, 2013; Kozak ve Kama, 2015). Bu bakımdan savaş turizmi olarak adlandırılan çekicilikler, ölüm ve ıstapla ilişkilendirilen turistik yerlerin bütünüdür. Karanlık/hüzün turizmin evrensel bir tipolojisi olarak değerlendirilmektedir. Ulusal alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde savaş alanı turizmi ile ilgili 21 adet çalışmaya rastlanılmıştır. Tablo 1’de çalışmalar yazar (lar), yıl, amaç, yöntem ve temel sonuçlarına göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda birtakım tespitler olmuştur; çalışmaların büyük çoğunluğu ikincil verilerden faydalanılarak hazırlanan derleme çalışmalarıdır. Bunun nedeni tarihle alakalı olabilir. Çünkü tarih, insan düşüncesi kaynaklı zaman içinde ortaya çıkan olayları ve sosyal gelenekleri konu edinmektedir (Kütükoğlu, 1998). Tablo 1’de de zaman içinde konu edilen olaylar benzerlik gösterse de amaçlar birbirinden farklıdır.

Tablo 1: Savaş alanları turizmine yönelik yapılan çalışmalar

Yazar (lar) ve Yıl	Amaç	Yöntem	Temel Sonuçlar
Alaeddinoğlu ve Aliagaoglu (2007)	Savaş alanları turizmi kapsamında Başkomutan Tarihî Milli Parkı, MacCannell’in	Kaynak Tarama	MacCannell'in tanımladığı süreçler arasında adlandırma, sınırlama,

	mabetleşme süreçlerine göre değerlendirmek		sergileme, mekanik ve sosyal çoğaltma aşamalarının etkili olduğu anlaşılmıştır.
Atay ve Yeşildağ (2010)	Savaş alanları turizmi konusunda alan yazındaki boşluğu doldurmak üzere savaş alanları turizmi ile ilgili kavramlar ve bu alanların turizme açılması konusuna odaklanılmıştır.	Derleme	Milli Park statüsünün turistik alt yapının geliştirilmesini zorlaştırdığı belirtilmiş ve savaş alanlarının turizm destinasyonları olarak planlanması üzerine önerilerde bulunulmuştur.
Öztura (2010)	Truva Tarihi Milli Parkı, Kaz Dağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı ziyaretçilerinin milli park kavramı ve eğitimi hakkındaki görüşlerini değerlendirmek	750 yerli ziyaretçiye anket uygulanmış ve mülakatlar yapılmıştır.	Milli park ziyaretçilerinin Milli Park kavramı konusunda gerekli bilinç, tutum ve davranışa sahip olmadıkları tespit edilmiştir.
Yeşildağ ve Atay (2011)	Gelibolu tarihi alanını ziyaret eden yerli ziyaretçilerin motivasyonlarını belirlemek	412 ziyaretçiye anket uygulaması	Ziyaretçilerin daha çok tarihi ve toplumsal sebeplerle motive oldukları ve genel olarak ziyaretlerinden memnun kaldıkları ortaya çıkmıştır.
Kılıç ve Akyurt (2011)	Afyonkarahisar ilinin destinasyon imajındaki olumsuzlukların giderilmesi, imajın güçlendirilmesi ve pazar payının artırılmasında, hüznün turizminin örnek bir model olarak kullanılabilirliğini incelemek	Büyük Taarruz Savaş alanları ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı örnek olay yöntemiyle incelenmiş	Afyonkarahisar ilinin turizm destinasyonu olarak imajının tekrar gözden geçirilmesi gerektiği, termal turizmin tek başına yetersiz olduğu ve hüznün turizmi gibi diğer turizm çeşitleriyle desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.
Özdemir ve Kervankıran (2012)	Afyonkarahisar ilinde turizmin tarihçesini, doğal ve kültürel çekiciliklerini değerlendirerek gelecekteki turizm gelişimine katkı sağlamak	Kaynak Tarama	İlin turizminin gelişimi için daha etkili tanıtım ve pazarlama, çeşitli turizm ürünleri, kaliteli tesisler ve hizmetlerin artırılması, doğal ve kültürel çekiciliklerin korunması gibi önerilerde bulunulmuştur.
Akyurt Kurnaz, Çeken ve Kılıç (2013)	Hüznün turizmi kapsamında Gelibolu Tarihi Milli Parkı'nı ziyaret eden yerli turistlerin motivasyonlarını belirlemek	342 yerli ziyaretçiye anket uygulaması	Seyahat motivasyonlarını etkileyen itici faktörler dört faktörde ortaya çıkmış ve ilgili konuda yapılacak çalışmalara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.
Yıldırım (2014)	Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyaret eden seyahat motivasyonları ve demografik değişkenlere göre farklılıkları incelemek ve etkinliklerin destinasyon seçiminde önemini ortaya koymak	480 ziyaretçiye anket uygulaması	Kültürel deneyim, milli ve manevi duygular ve etkinlikler önemli motivasyon unsurları olarak tespit edilmiştir. Milli ve manevi duygular ile sosyal etkileşim ve etkinliklere katılım arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ziyaretçilerin memnun olduğu, tekrar ziyaret ve tavsiye edeceği anlaşılmıştır.
Yırık ve Seyitoğlu (2014)	Hüznün turizmde beş aşamadan oluşan savaş alanı mabetleşme sürecini "beyaz hüznün Sarıkamış" örneği üzerinde incelemek	Kaynak Tarama	Sarıkamış Destinasyonunun mabetleşme sürecini tamamlamış bir destinasyon olduğu saptanmıştır.
Birdir vd. (2015)	Hüznün turizmi kapsamında Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyaret eden yabancı turistlerin deneyimlerini belirlemek	39 kişi ile görüşme	Turistlerin olumlu deneyimler yaşadığı, Gelibolu'yu savaş yıllarının ruhunu çok iyi yansıtan ve eğitici bir destinasyon olarak algıladıklarını, turizm aracılığıyla bu savaştan ders alınacağı ve dünya barışının sağlanmasında etkili olacağı düşüncesine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Akyurt Kurnaz ve Kılıç (2016)	Hüzün turizmi kapsamında Çanakkale'yi ziyaret eden yerli turistlerin seyahat özelliklerini incelemek	400 kişiye anket uygulaması	Çekici faktörler ile memnuniyet arasında negatif yönde bir ilişki ve memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. İtici faktörlerin, memnuniyet düzeyini olumlu etkilediği, memnuniyet ile sadakat düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.
Keçili (2018)	Büyük Taarruz sahasının ekoturizm açısından önemini ortaya koyulması	Kaynak Tarama	Savaş alanları bölgelerinin turizme kazandırılması ve turizm yatırımlarının artırılması gerektiği, ekoturizm, Kocatepe'den Dumlupınar'a kadar olan bölgeye katkı sağlayacağı belirtilmiştir.
Kürüm ve Varolğüneş (2018)	MacCannell'in (1976) mabetleşme sürecinin mekânsal bellekle ilişkilendirilerek Gelibolu Tarihi Milli Parkı alanı üzerinde incelemek	Betimsel Tarama	Yeni oluşturulacak şehitlik, Anıtpark ve milli park alanlarında kültürel ve mimari unsurların vurgulanması ve görsel hafızada kodlanmasının sürdürülebilirlik açısından önemli olduğu tespit edilmiştir.
Okuyucu ve Erol (2018)	Savaş alanları turizmi kapsamında Metristepe ve İnönü şehitliklerini ziyaret eden kişilerin motivasyonlarını belirlemek	38 kişi ile görüşme	Motivasyonlar anma töreni, milli duygular, ölüm ve şehitlik duygusunu anlamak, tarih merakı, ailesinde şehit ve gaziler olması vb. unsurlar; deneyimler ise öğrenme, vatan mücadelesini anlama, manevi görevi yerine getirme vb. gibi kategorilerden oluşmaktadır.
Akbulut ve Ekin (2018)	Savaş alanları turizmini savaş anıtları kapsamında arz yönünden incelemek	Nicel ve nitel verilerin QGis coğrafi bilgi sistemiyle analiz edilmesi	Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye genelinde savaş alanları turizmi için 140 adet anıt tespit edilmiştir.
Sandıkçı vd. (2018)	Afyonkarahisar'ın tarihi ve turistik değerlerinin lisans öğrencileri tarafından ne kadar bilindiğini ve ne sıklıkla ziyaret edildiğini tespit etmek	360 öğrenciyeye anket uygulaması	Şehrin sembolü, en çok ziyaret edilen tarihi ve turistik değerler ile en az bilinen ve ziyaret edilen tarihi ve turistik yerler tespit edilmiştir.
Şimşek (2021)	“Karadeniz'in Çanakkale'si” olarak bilinen Harşit Vadisi Savunması'nı hüzün turizmi açısından incelemek	Kaynak tarama	Yapılan inceleme sonucunda Harşit Vadisi Savunması ile ilgili soyut ve somut öğelerin hüzün turizmi bağlamında yeterince kullanılmadığı görüşüne varılmış, bu doğrultuda önerilerde bulunulmuştur.
Akbulut ve Ekin (2021)	Toplumsal hafıza, kültürel miras, kültür turizmi ve savaş alanları turizmi konularındaki araştırmaların incelenmesi	Derleme	Savaşların toplumsal hafızası ve savaş alanları turizmi konularında Batı'da birçok araştırma bulunmasına rağmen, Batı dışındaki destinasyonlarda bu konularda daha fazla derinlemesine çalışma yapılması gerektiği belirtilmiştir.
Ergun ve Oktay (2022)	Türkiye'deki hüzün turizmi açısından potansiyel destinasyonları tanımlamak ve bu destinasyonları akademik bir bakış açısıyla incelemek	Örnek olay tarama modeli ile Dünya'dan 6, Türkiye'den 7 hüzün turizmi destinasyonu incelenmiş	Hüzün turizmi potansiyeline sahip yeni alanlar keşfedilmiş ve bu alanların hüzün turizmi açısından değerlendirilebileceği anlaşılmıştır.

Büşüksalvarcı vd. (2022)	Türkiye'nin sahip olduğu hüznün turizmi potansiyelini ortaya koyarak farkındalık yaratmak	Derleme	Türkiye'nin diğer birçok ülkeye göre hüznün turizmi açısından ulusal ve uluslararası potansiyele sahip olduğu görülmüştür.
Özbey (2022)	Büyük Taarruz zaferinin yaşatılması, hatırlatılması ve gelecek nesillere aktarılması için Türk halkı tarafından ulusal miras kabul edilen alanları incelemek	Örnek olay tarama modeli	Zafer Yolu ve Zafer Yürüyüşü gibi iki yeni mirasın ortaya çıktığı, bu miras türlerinin çeşitlendiği ve ulusal çapta tanıtılması ve mirasın korunması için gerekli düzenlemelerin yapılmasına ilişkin öneriler sunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde milli park statüsünde olan alanların turizmi yavaşlattığı sonucuna varılmış ve bu alanların turizm destinasyonu olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca milli parkı ziyaret eden bireylerin milli park kavramı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bir diğer çalışmada savaş alanları turizmi ile ilgili ulusal-uluslararası alan yazın karşılaştırılmış, ulusal alanda yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda tarihi alana gelen ziyaretçilerin memnun kaldıkları, alanı tekrar ziyaret edecekleri ve çevrelerine tavsiye edecekleri bildirilmiştir. Bazı çalışmalarda ise savaş alanları turizminin diğer turizm çeşitleriyle desteklenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Savaş turizminde Büyük Taarruz'un yeri (Başkomutan Tarihi Milli Parkı)

Türk ulusunun yüzlerce yıllık geçmişinin silinmemesi ve dünya milletleri arasında olmayı tekrar başarmak için ölüm kalım savaşının verildiği muharebedir Büyük Taarruz Meydan Muharebesi (Aşkun, 1991). Sakarya Meydan Muharebesinden hemen hemen bir yıl sonra başlayan ve Türk Milletinin esir edilemez bir millet olduğunu tüm dünyaya gösteren savaş tüm dünyada günlerce hatta aylarca konuşulmaya başlamıştır. Nitekim bu zafer, sömürge altında yaşayan devletlerin de kurtuluşuna ilham kaynağı olmuştur (Erkan, 2022). Ancak bu durum kaynakları tükenme noktasına gelen, yoksullaşan bir millet için çok çetin geçmiştir. Toplum bilincinin artırılması, maneviyatın yükselmesi için birçok yerde mitingler yapılmıştır. Sakarya zaferinin kazanılmasıyla bütün milletin morali yükselmiş ve hatta Yunan uçaklarının attığı propagandalara kimse değer vermemeye başlamıştır (Türk İstiklal Harbi, 1968: 8). Büyük bir sınavla karşı karşıya kalan Türk milleti, ecdadına yaraşır bir şekilde milletçe topyekûn bir savaşa girmiştir. İstiklal harbinin merkezi konumunda olan Büyük Taarruz Meydan Muharebesi, Büyük Taarruz bölgelerine intikal, taarruz ve Yunan cephesinin yarılması, yarmanın genişletilmesi ve düşmanın çembere alınması, Başkomutan Meydan Muharebesi ve takip harekâtı altında toplam beş aşama (Erendil, 1981) olarak 26 Ağustos 1922 günü Ulu önder ATATÜRK tarafından başlatılmıştır. Afyonkarahisar-Altıntaş ve Dumlupınar üçgeninde beş gün beş gece aralıksız devam etmiştir. Türk toplumu için önemli bir yeri olan Büyük taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi 30 Ağustos günü kesin zaferle sonuçlanmıştır. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, zafer sonrası Türk Milleti'ne hitaben bir beyanname yayınlamış ve zaferin başarılmasında rolü olanları çok açık bir şekilde takdir edip teşekkürlerini sunmuştur. Beynamede "26 Ağustos 1922'de başlayan Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Muharebesi 31 Ağustos 1922 sabahı son bulmuştur. Beş gün beş gece kesintisiz sürdürülen bu meydan muharebesine düşmanın müstahkem mevzilerini çiğneyerek cephesini yarmak suretiyle başladık. 36 saat devam eden ve Afyon'un güney bölgesinde 1'inci Ordumuz tarafından yapılan bu yarma hareketi neticesinde; KaracadağÇavdarlı-Kalecik Tepesi-Ahırdağı genel hattında 100 km'lik bir hattı işgal eden düşman kuvvetleri mevzilerini terketmeye zorlandı. Döğer bölgesinde bulunan ihtiyatlar takviye olunduktan sonra 1'inci, 4'üncü, 5'inci, 7'nci, 9'uncu, 12'nci ve 13'üncü Tümenlerden oluşan düşman ordusunun büyük kısmı, Balmahmut-Dumlupınar demir yoluyla; Balmahmut - Altıntaş - Dumlupınar yolu arasındaki bölgede hızlı ve şiddetli takiplerimiz ve düşmanın geri çekiliş yollarını kesen başarılı tertibatımız sayesinde tekrar muharebeye mecbur bırakıldı. Bir taraftan da Ahırdağı üzerinde düşmanın 2'nci Tümeni tarafından tutulan ve önemli bir mevzi olan Toklusivrisi'ne bir kısım kuvvetimizle taarruz edildi. Muhtelif ve kanlı safhaları içeren bu muharebeler sırasında topçularımız büyük bir gayret ve maharet ile düşmanı sıkıştırdı. Piyadelerimiz, kısa ateş muharebelerini müteakip gündüz ve gece süngü hücumları ve bomba taarruzlarıyla düşman birliklerinin büyük karargâhlarının içerilerine kadar girdi. Düşmanın geri çekilme hattı üzerinde bulunan süvari

tümenlerimiz, bir taraftan topçularını kullanırken diğer taraftan kılıçla düşman içerilerine saldırdı. Savaş ve keşif uçaklarımız bomba ve makineli tüfekleriyle havadan hücum etti. Her taraftan yıldırım etkisi yapan bu taarruzlar karşısında düşman ordusunun büyük kısmı mağlup edilerek birlikleri birbirine karışmış bir durumda ikiye parçalandı. İki buçuk tümen kadarı bozguna uğramış bir hâlde Dumlupınar istikametinden batıya atıldı. Bunlar Toklusivrisi civarında henüz muharebe etmekte olan 2'nci düşman Tümenine katıldı. Fakat bu istikamette takip ve taarruz eden birliklerimiz karşısında tamamen ve bir kere daha ezilerek mağlûben Uşak istikametine atıldı. Bu istikametdeki kolordularımız bugün 31 Ağustos 1922 sabahından beri İslamköy-Ahadköy hattından Uşak üzerine yürümektedirler. Düşmanın 1'inci ve 2'nci Kolordu Karargâhlarıyla 4'üncü, 5'inci, 9'uncu, 12'nci ve 13'üncü Tümen Karargâhlarını kapsayan dört buçuk tümenlik diğer parçası, 1'inci Ordumuzun şiddetle devam eden taarruz ve baskısıyla Kızıltaş Deresi içine atıldı. Eğret-Altıntaş hattından ilerleyen 2'nci Ordumuzun da etkisi, 1'inci Ordunun düşmandan önce Dumlupınar mevzilerini tutması ve Süvari Kolordumuzun muharebe meydanının kuzeybatıya giden yollara hakim olması dolayısıyla Kızıltaş Deresi içinde sıkıştırılmış olan bu düşman, dün sabahın geceye kadar Çalköy'ün batısında Aydemir, İşören, Adatepe, Ağaçköy, Oyuluk hattında son kuvvetiyle kendisini savundu. Bu hattı sarsmış olan birliklerimiz güneşin batmasıyla beraber süngü hücumuyla düşman içine daldı. Yenilmiş düşman varını yoğunu terk ederek dere ve ormanlar içinde perişan oldu. Bunlardan bu sabah yüzlercesi teslim olmağa başladı. Bu muharebede ele geçen düşman malzemesi pek çoktur. Sayımı yapılıyor. Yalnız bir tümenimizin cephesinde kısmen koşulu ve on beşi dağ olmak üzere yirmi beş top, 140 yük otomobili ve 17 binek otomobili ele geçirilmiştir. Gerek Kızıltaş Deresi'nden ve gerek İslamköy civarından kurtulabilen düşman kısımlarının tamamen imhası için tertibat alınmaktadır. Yüce Allah'tan başarı diliyorum. Şimdiye kadar tespiti yapılan düşmanın Eskişehir Grubunun bir tümeni, yanındaki kuvveti 29 Ağustos 1922 günü Seyitgazi civarından Akin-Döğer istikametinde hareketle meydan muharebesine yetişerek asıl kuvvetlerine yardıma teşebbüs ettiği anlaşılmıştır. Ortaya çıkan bu durumun etkisiyle bu düşman kuvveti kuzey istikametinde çekildi. Gerek bu kuvvetin ve gerekse Eskişehir'de bulunan diğer düşman kuvvetlerinin imhası için de tertibat alınmaktadır. Menderes bölgesinde bulunan bütün düşman birlikleri devamlı takip karşısında mevzilerini terk ederek çekilmeye başlamıştır.” (Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi AKT. Özlü, 2014: 958) sözünden sonra zaferi Türk milletine mal etmiştir.

1922 yılı 30 Ağustos tarihinde neticelenen Büyük Taarruz zaferinin ilk resmi töreni 1924 yılında Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün katılımıyla Dumlupınar-Çal köyünde gerçekleşmiştir (Gök, 2021). Daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 1 Nisan 1926 tarihinde alınan kararla milli bayram olarak kutlanılmasına karar verilmiştir. Dört maddeden oluşan Zafer Bayramı Kanunu'nun ilk maddesi, “Başkomutanlık Meydan Muharebesinin neticelendiği 30 Ağustos gününü, cumhuriyet ordusu ve donanmasının Zafer Bayramı ilan etmektedir. Dolayısıyla bu bayram Türk ordusuna atfedilmiştir”. “İkinci maddede, Zafer Bayramının her sene kara, hava ve deniz kuvvetleri tarafından kutlanacağı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın belirleyeceği bir program gereğince savaşın cereyan ettiği Dumlupınar'da ayrıca bir askeri merasimin tertip edileceği, öte yandan o gün askeri dairelerin tatil olacağı belirtilmiştir” (TBMMZC: D:2,C.24,İ.3,Y.01.04.1926, s.7-8).

Kurtuluş savaşının geçtiği alan olan Başkomutan Tarihi Milli Parkı Türkiye'nin 17. Milli parkı olarak ilan edilmiştir. Yüzölçümü olarak Kocatepe ve Dumlupınar olmak üzere 34.834 hektar alanı kapsamaktadır. 17.950 hektardan oluşan Afyon Kocatepe bölümünün içerisinde “Kocatepe Anıtı ve Kitabesi”, “Yüzbaşı Agah Efendi Şehitliği”, “Zafer Müzesi”, “Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı”, “Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği”, “Miralay Reşat Çiğiltepe Kabri”, “Yıldırım Kemal Şehitliği”, “Hava Şehitliği”, “Suvermez Şehitliği”, “Şuhut Kurtuluş Savaşı Şehitliği” “Ali Çetinkaya Kabri ve Anıtı”, “Anıt kaya Şehitliği”, “Çalışlar Şehitliği”, “Akdeğirmen Şehitliği”, “Giresunlular Şehitliği” ve “Büyük Taarruz Karargahı (Atatürk Evi) bulunmaktadır. Kütahya Dumlupınar bölümü ise 16.884 hektar genişliğinde bir alandadır. Burada “Zafertepe-Çalköy Zafer Anıtı”, “Yüzbaşı Şekip Efendi Şehitliği”, “Şehit Mehmetçik Sancaktar Anıtı”, “Üç Komutan Anıtı”, “Büyük Aslıhanlar Şehitliği”, “Dumlupınar Şehitliği”, “Milis Anıtı”, “Şehit Baba-Oğul Anıtı”, “İlk Hedef Anıtı”, “Yıldırım Kemal Şehitliği”, “Dumlupınar Müzesi”, “Atatürk Evi” olarak sıralanmaktadır.

Şekil 1: Kocatepe anıtı ve kitabesi

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Kocatepe anıtı ve kitabesi

Milli park içerisinde bulunan Kocatepe anıtında Atatürk'ün Kocatepe'ye çıkışı 1970 yılında heykelleştirilmiştir. Büyük Taarruz Şehitliği, 26-29 Ağustos 1922 tarihleri arasında şehit düşen subay ve Mehmetçik anısına Işıktepe üzerine 1993 yılında yapılmıştır. Anıt kaya şehitliği 12 subay ve 6 Mehmetçiğin yattığı yerdir. 1924 yılında şehitliğe dikilen anıtta “Kurtuluş savaşımızı eşsiz bir zaferle düğümleyen, Kocatepe'den gürleyerek ve çoşarak bir sel gibi bu topraklardan Akdeniz'e akıp giden, Büyük Taarruz'da yoğun düşman kuvvetlerinin içine baskınla dalan ve boğaz boğaza amansız savaşlarla büyük zafer yaratıcıları ve bu uğurda vatanları, onurları ve yurttaşları için canlarını feda eden sayısız kahramanların şehitliğidir” yazısı bulunmaktadır.

Şekil 2: Anıt kaya şehitliği

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Anıt kaya şehitliği

Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği 27 Ağustos'ta şehit düşen askerlerimiz için yapılmıştır. Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa TBMM'de yaptığı konuşmasında Albay Reşat Çiğiltepe'nin görevi ile ilgili bir durumu geciktirmesinden dolayı veda namesi hazırlamıştır. Çiğiltepe kısa sürede alınsa da Şehit komutan bu anı görememiştir.

Şekil 3: Albay Reşat Çiğiltepe şehitliği

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Albay Reşat Çiğiltepe şehitliği

Giresun şehitliği, Giresun ve yöresinden gelen gönüllü askerlerin şehit olmasından dolayı bu ismi almıştır. Dumlupınar Savaş müzesi, 1977 yılında ziyarete açılmıştır. Atatürk evi ise aslına uygun olarak 2003 yılında ziyarete açılmıştır. Büyükaslanhanlılar şehitliği Milli mücadelede süngüsünü takmış, düşman üzerine saldırmaya hazır binlerce askerimizi sembolize etmektedir. Bununla birlikte gelecek nesillere vatan toprağının nasıl kazanıldığının bilincini ve ruhunu aktarmak için Başkomutan Tarihi Milli Parkı İstiklal Tanıtım Merkezi yapılmıştır. Tanıtım merkezi, ziyaretçilere Büyük Taarruz ve Kurtuluş Savaşı'nı anlatan, savaşın şiddetini bir bütün şeklinde görebilme imkanı sunan panoramik müze niteliğinde tasarlanmıştır.

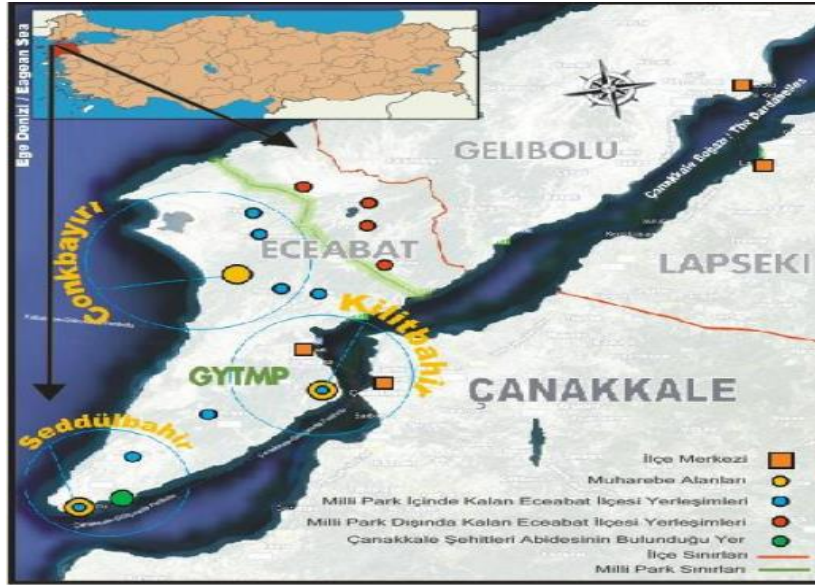
Kocatepe ve Dumlupınar savaş alanlarını kapsayan Başkomutan Tarihi Milli Parkı, İç batı Anadolu eşiği üzerinde, Afyonkarahisar-Kütahya ve kısmen de Uşak illeri sınırları içinde kalmaktadır. Bu saha Ulu Önderin ifade ettiği şekli ile "Türk tarihinin en önemli bir dönüm noktası" olmuştur. Türk tarihi açısından bu kadar önemli olan bu alan, çerçeveleme safhasına 1981 yılında uygulanan uzun vadeli gelişim planıyla dahil edilmiştir. Ülkemizde Kocatepe ve Dumlupınar bölgesi olmak üzere iki ayrı alanda kurulan tek milli park olan Başkomutanlık Milli Parkı, "2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'na uygun olarak 32. 8. 1981 Tarih ve 8/3580 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile milli park ilan edilmiş ve sınırlama safhasına resmen girilmiştir". Ancak bu safha 1924 yılı olarak da düşünülebilir. Çünkü Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ATATÜRK'ün konuşmasından sonra tarihi alan sınırlarının mümkün olduğu çerçevede doğrulanması sağlanmıştır (Alaeddinoğlu, 2007).

Tarım ve Orman Bakanlığı 2021 verilerine göre toplam 12 tarihi milli parka gelen ziyaretçi sayısının 837 bini geçtiği ifade edilmiştir. Tarihi değerlerin korunması ve bu değerlerin sürdürülebilir kılınması amacıyla büyük bir titizlikle korunan Başkomutan Tarihi Milli Parkını 2021 yılında 35 binden fazla yerli ve yabancı turist ziyaret etmiştir. Ancak bu sayıların 2019 yılının sonlarında başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınından kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü 2022 yılı verilerine göre milli parkları ziyaret eden bireylerin sayısının 61 milyondan fazla olduğunu açıklamıştır. Ancak bu verilerin yüzde kaçının tarihi milli parklara ait olduğu bilinmemektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023).

Çanakkale savaşları Gelibolu tarihi alanı

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Marmara Bölgesi'nin kuzeybatısında, Çanakkale ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Büyük bir kısmı Eceabat ilçe sınırında yer almaktadır. Yüzölçümü olarak 33.444 hektarlık alanı kapsamakta ve içerisinde çok sayıda şehitlik, mezarlık ile müzeler ve anıtlar bulunmaktadır. Türkiye'de en fazla ziyaret edilen savaş alanıdır (kulturportali.gov, 20.08.2023). Gelibolu Tarihi Alanı, "26 Mayıs 1973 tarih ve 7/6477 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile orman rejimine alınmış ve 2 Kasım 1973 tarihli Orman Bakanı onayı ile Milli Park olarak ilan edilmiştir". 2014 yılına kadar milli park statüsünde olan bölge, 19 Haziran 2014 tarihli ve 6546 sayılı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun ile milli parklar statüsünden çıkarılarak özerk bir yapı özelliği kazanmıştır. (Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun, 2014). Aynı zamanda 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yürütmüş olduğu çalışmalar sonucu "Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı Alanları" UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edilmiştir (Erbey, 2018).

Şekil 4: Çanakkale savaşları Gelibolu tarihi alanı

Kaynak: Sağlık, Sağlık ve Kelkit (2014)

Gelibolu Tarihi Alanı'nda; Çanakkale Destan Tanıtım Merkezi ve Çanakkale Destan Tanıtım Merkezi Simülasyonu ile birlikte Alçıtepe 1915 Hilal-i Ahmer Hastane Sergisi, Mehmetçik Feneri ve Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı Sergisi, Namazgah Tabyası Müzesi, Anadolu Hamidiye Tabyası Çanakkale Savaşları Tarih Müzesi, Kilitbahır Kalesi Müzesi, Bigalı Atatürk Evi ve müzesi bulunmaktadır (Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, 2023).

Şekil 5: Bigalı Atatürk evi ve müzesi

Şekil 6: Alçıtepe 1915 Hilal-i ahmer hastane sergisi

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Çanakkale savaşları Gelibolu tarihi

Gelibolu Tarihi Alanı'nda 138 adet sivil mimarlık örneği, 49 anıtsal yapı, 50 Türk şehitliği, 29 Türk anıt ve kitabesi, 34 yabancı mezarlık ve anıt, kaleler, tabyalar gibi tarihi yapılar bulunmakta ve bunlar inanç turizmi açısından büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Ayrıca, doğal sit alanları ve anıtlar, kumsallar, koylar, Akdeniz çalılıarı (maki) ile karışık koru parçaları, etkileyici jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar ve bir tuz gölü (Suvla) gibi doğal güzellikleri içermektedir (kulturportali.gov, 2021). Çok çeşitli “doğal sit alanları ve anıtlarla birlikte 15. yüzyıl askeri mimarisinin eşsiz örneklerinden biri olan Kilitbahir Kalesi”ni kapsayan farklı bir kültürel miras koleksiyonu bulunmaktadır (Atay, 2008).

Şekil 7: Kilitbahir kalesi

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Çanakkale savaşları Gelibolu tarihi

Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1914-1918 yılları arasında, önemli cephelerden biri Çanakkale Cephesi'dir. Batı yazımında Gallipoli olarak geçen Çanakkale Savaşları hem Türk hem de dünya tarihi açısından oldukça önemli bir savaştır (Aycil, 2022). Çanakkale, Türklerin vatanı uğruna gözünü kırpmadan canını ortaya nasıl koyduğunun ve Türk kahramanlığının anıtlaşmış örneğidir. Mustafa Kemal Atatürk bir yıldız gibi parlayarak tarih sahnesine çıkmış ve Türk askerinin onu iyi sevk ve idare eden komutanlarla neler başarabildiğini ortaya koymuştur (Aytepe, 2000). Bu savaş sonunda Osmanlılar 251 bin, müttefikler ise 252 bin kayıp vermiştir. Sonuçta kazanan taraf Türkler olmuş, İtilaf devletleri ise geride binlerce kayıp ve acı hatıralarla geri çekilmişlerdir. Osmanlılar savaşı kazanmalarına rağmen, binlerce askerini kaybetmenin acısıyla yıkılmış ve bu savaş Türklerde derin izler bırakmıştır. Savaşın mekâna kazıldığı yer olan Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyaret eden herkes bu acıları hissetmektedir (Aliagaoglu, 2008). Bu savaş, diğer savaşlardan farklı ilginç yönler içermektedir. Bu yönlerden biri, Anzaklar ile

Türk askerlerinin savaşın süresince birbirlerine karşı duyduğu sıcak ilgi (özellikle 19 Mayıs 1915 sonrası) ve sonrasında gelişen dostluk ilişkileridir, diğeri ise düşmanlık duygularının azalması ve hatta karşılıklı sevgi ve saygıya dönüşmesidir. Avustralya General Valisi olan ve Çanakkale Muharebeleri'ne Üsteğmen rütbesiyle katılan Lord Casey tarafından anlatılan olaya göre, gün içinde yaşanan çatışmaların ardından gece siperler arasında bir Anzak subayının yaralandığı görülür. Ancak Türkler'den korkan Anzaklar, siperden çıkıp yaralı subayı siperlerine geri getiremezler. Yaralı subayın yardım çağrısına daha fazla sessiz kalamayan Türk askerleri siperlerden çıkar, yaralı subayı kucaklarına alır ve onu Anzak siperlerine geri götürürler. Bu olay sonrasında Anzak askerlerinin Türklere bakışı değişir ve Türklere daha fazla saygı ve dostlukla bahsetmeye başlarlar. Savaş sona erdikten sonra bu dostluğun bir anısı heykel yapılır (Çiftçi vd., 2015).

Şekil 8: Mehmetçiğe saygı anıtı

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Çanakkale savaşları Gelibolu tarihi

Çanakkale Savaşı İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında meydana gelen en büyük savaşlardan biridir. Bu savaş dünya tarihinin en zorlu ve en kanlı savaşlarından biri olarak bilinmektedir. Bu açıdan Gelibolu tarihi alanı Avustralyalılar ve Yeni Zelandalılar açısından da oldukça anlamlı ve önemlidir. Dolayısıyla tarihi yarımada yı her yıl binlerce yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir (Cavlak ve Cop, 2019). Çanakkale Savaşı'nın hemen sonrasında başlayan anma günleri Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ile birlikte devam etmiştir. 1920'li yıllarda özellikle Şehitlikleri İmar Cemiyeti'nin üstlendiği anma etkinlikleri, 1930'lu yıllardan itibaren kurumsal kimliğe kavuşmuştur (Ulaş, 2015). Anma törenleri ve yıldönümü kutlamalarıyla birlikte 1970 yılında ziyaretçi trafiği başlamış ve 1990'lu yıllarda artış göstermiştir. Bu süreçte iç turizmin gelişmesine paralel olarak, savaş alanlarına yönelik talepte önemli düzeyde bir artış yaşanmıştır. 2000 yılında Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle Milli Park'ın doğal, tarihi ve kültürel değerleri, harp tarihi esaslarına ve çevreye uyumlu olarak korunur ve geliştirilmesi ilkesi ile Gelibolu Yarımadası özellikle turizm açısından gelişim göstermeye başlamıştır (Atay ve Yeşiladağ, 2010). 2012 yılında faaliyete başlayan Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi'ni 2016 yılına kadar 919.972 kişi ziyaret etmiş, 2016'da gerçekleştirilen tören ve etkinliklere 29.361 kişi katılım sağlamıştır. 2019 yılında ise gerçekleştirilen 19 tören ve etkinliğe yaklaşık 116 bin kişi katılım sağlamıştır (canakkaletarihialan.gov.tr, 2023). Çanakkale Savaşları'nın 100. Yıl dönümünde Çanakkale en fazla ziyaret edilen ören yerleri sıralamasında dördüncü sırada yer almıştır (Alili, 2017). Anma törenlerine bağlı olarak Çanakkale'de nisan ayında ziyaretçi yoğunluğu yaşandığı söylenebilir. Türkiye'ye 2015 yılında Avustralya'dan gelen 225.762 turist 44.287'si, Yeni Zelanda'dan gelen 36.915 turist ise 5.347'i nisan ayında gelmiştir. Yani diğer aylara göre en fazla nisan ayında Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). Aslında tam olarak

Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayısına ilişkin giriş turnikese olmadığından sağlıklı bir veri tespit edilememektedir (Yeşildağ ve Atay, 2011). Ancak son yıllarda 3 milyonu aşan ziyaretçi sayısının da her yıl giderek artacağı ön görülmektedir. Her yıl 25 Nisan'da yaklaşık 20 bine yakın Avustralya ve Yeni Zelanda vatandaşlarının Türkiye'ye gelerek ayın törenleri yaptığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu hareketlilik ülke ekonomisine de katkı sağlamaktadır (Büyüksalvarcı vd., 2022). Tablo 2'de 2019-2021 yılları arasında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı ile birlikte Yeni Zelanda ve Avustralya'dan gelen turist sayıları verilmiştir. 2019 yılında 120.837 Avustralyalı, 20.912 Yeni Zelandalı turist Türkiye'yi ziyaret ettiği görülmektedir. 2020 ve 2021 yıllarında bu sayının ciddi düzeyde düştüğü görülmektedir. Bunun sebebinin 2019 yılının sonlarında başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını olduğu bilinmektedir. Bu durum toplam gelen ziyaretçi sayısı ile de açıklanabilir. Türkiye'ye 2019 yılında toplam 45 milyon turist gelirken 2020 ve 2021 yıllarında bu sayının ciddi bir şekilde düştüğü görülmektedir.

Tablo 2: Türkiye'yi ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayısı

	2019	2020	2021
Yeni Zelanda	20.912	2.879	2.746
Avustralya	120.837	15.109	15.674
Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı	45.058.000	12.734.000	24.712.000

Kaynak: Türkiye seyahat acentaları birliği [TÜRSAB] (2021)

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'na yönelik alan yapılan çalışmalar incelendiğinde; Slade (2003) çalışmasında Anzakların Gelibolu'ya yönelik ziyaretlerinin yalnızca ölümler ve ölüm alanları için gerçekleştirmediğini, ulusal kimlikle ilgili olduğunu belirtmiştir. Cavlak ve Cop (2019) çalışmaları sonucunda yerli ziyaretçilerin yabancı turistlere göre alanda daha duygusal bir deneyim yaşadığını tespit etmiştir. Birdir vd.'nin (2015) çalışmasında yabancı turistlerin tarihi alanı hüzün turizmi bağlamında savaş yıllarının ruhunu çok iyi yansıtan ve eğitici bir destinasyon olarak algıladıklarını, turizm aracılığıyla bu savaşlardan ders alınacağı ve dünya barışının sağlanmasında etkili olacağı düşüncesine sahip oldukları ortaya koyulmuştur. Yeşildağ ve Atay (2011) tarihi alanın ziyaret edilme nedenlerine yönelik bir çalışma yürütmüş ve ziyaretçilerin daha çok tarihi ve toplumsal sebeplerle motive olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca yerli ziyaretçilerin genel olarak ziyaretlerinden memnun kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve öneriler

Savaş alanlarının yerli ve yabancı turistler tarafından özellikle milli ve manevi duygularla ziyaret edildiği görülmektedir. İnsanlar bu alanlara yönelik seyahatlerini kazanılan başarılarından zevk almak ve gurur duymak, tarihin sayfaların gezinmek, yaşanan acıları tekrar hatırlamak ve anmak üzere gerçekleştirilmektedir (Kozak ve Bahçe, 2012). Dünya Turizm Örgütü'ne göre, turizm hareketlerinin yaklaşık üçte biri kültür turizmi kapsamında gerçekleştiği ve son yıllarda miras ve kültür turizmine yönelik ilginin artış gösterdiği düşünüldüğünde (Ceylan ve Somuncu, 2016), diğer turizm türlerine göre farklılık gösteren savaş alanları turizmi, ulusal ve uluslararası alanda gelişmeye açık bir potansiyele sahiptir. Türkiye savaş alanları turizminde birçok ülkeye göre avantajlıdır. Çünkü sınırları içerisinde dünyanın seyrini değiştiren birçok savaş meydana gelmiştir (Büyüksalvarcı vd., 2022). Ulusal alanda savaş alanları turizmine yönelik çalışmalarda da bu durum desteklenmiş ancak hem ulusal ve hem de uluslararası çapta tanıtım eksikliğinin olduğu ifade edilmiştir (Özbey, 2022). Tanıtma anlamında daha fazla çalışmalar yapılması önerilebilir. Çünkü savaş alanları turizmi konusunda Türkiye'nin her ne kadar potansiyeli olsa da bu alanlar henüz gereken ilgiye ulaşamamıştır. Uluslararası batı kaynaklarına bakıldığında savaş alanları turizmine yönelik birçok çalışmaya rastlanılmaktayken ulusal düzeyde yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Akbulut ve Ekin (2021) toplumsal hafıza, kültürel miras, kültür turizmi ve savaş alanları turizmi konularındaki araştırmaları incelemiş ve ulusal ve uluslararası alanda daha fazla çalışma yapılmasını önermiştir.

Başkomutan Tarihî Milli Parkı'na yönelik yapılan çalışmalarda parka gelen ziyaretçilerin alandan memnun kaldığı, gelecek kuşaklara aktarım için önemli bir yer teşkil ettiği ortaya çıkmıştır (Kılıç ve Akyurt, 2011; Alaeddinoğlu ve Aliağaoğlu, 2007; Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Doğa

Koruma ve Milli Parklar 5. Bölge Müdürlüğü; Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, 2014). Bununla birlikte yerel halkın gelen ziyaretçilerden memnun olduğu görülmüştür. Bu durum destinasyon çekiciliği ile açıklanabilir. Laws vd.'ne (2002) göre destinasyon imajı iki faktöre bağlıdır. Bunlardan ilki destinasyonun benzersiz ve özel olması, ikincisi ise ziyaretçileri destinasyona nasıl çekeceğidir. Bu anlamda Afyonkarahisar ili, ülkenin kurtuluş mücadelesinde yakın tarihe tanıklık etmiş olması, benzersiz değerlere sahip olması açısından önemlidir. Özellikle yerel pazarda potansiyel tüketiciyi harekete geçirebilecek hatıraların bulunması Laws vd. tarafından belirtilen ikinci faktörün işlevselliğini oldukça kolaylaştırmaktadır (Kılıç, 2011).

Yerel halkın Başkomutan Tarihi Milli Parkı'na gelen ziyaretçilere Büyük Taarruzu simgeleyen birçok eşya sattığı ve ziyaretçilere konaklama imkanı sunduğu tespit edilmiştir. İmkanların elverişli olması hem yerel halk hem de ziyaretçileri memnun etmektedir. Bununla birlikte şehit olan askerlerin kullandığı eşyalar satılmaktadır. Bu eşyalara ziyaretçilerin büyük rağbet gördüğü anlaşılmıştır. Nedeni ise savaş alanlarının geçmişini anma ve hatırlama isteğiyle alakalı bir durumdur (Alaeddinoğlu ve Aliagaoglu, 2007). Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı Bölgeye ciddi bir istihdam sağlayıp, köylerin kalkınmasına ve katma değer yaratmasına katkıda bulunmaktadır. Bu katkı alternatif turizm türleriyle desteklenerek daha da artırılabilir. Keçili (2018) Başkomutanlık Büyük Taarruz alanını ekoturizm açısından değerlendirmiş ve savaş alanları bölgelerinin turizme kazandırılması ve turizm yatırımlarının artırılması için bir turistik ürün çeşidi olan ekoturizmin Kocatepe'den Dumlupınar'a kadar olan bölgeye katkı sağlayacağını belirtilmiştir.

Başkomutan Tarihi Milli Parkı'nın içerisinde önemli hizmet alanları, şehitlikler ve anıtlar bulunmaktadır. Alanı ziyaret etmek için bir kılavuza ihtiyaç vardır. Türk milleti açısından çok önemli bir alan olmasına rağmen ziyaretçi sayısı bakımından hak ettiği itibarı göremediği düşünülmektedir. Çünkü resmi olmayan verilere göre ziyaretçi sayısında birçok tabiat veya tarihi alandan geri kaldığı görülmüştür. Bu kapsamda tanıtım stratejileri geliştirilerek ziyaretçi sayısının artması sağlanabilir. Ayrıca Afyonkarahisar ve Kütahya illerine yakınlığından dolayı ziyaretçilerin konaklama ihtiyaçlarını karşılayabileceği düşünülmektedir.

Başkomutan Tarihi Milli Parkı savaş turizminde Türkiye açısından önemli örneklerdendir. Anadolu'yu işgal eden devletlerin Türk Milletinin bağımsızlık aşkı ve mücadele azmi karşısında yok edildikleri görülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasına temel olan Kurtuluş Savaşını, kesin zafere ulaştıran Büyük Taarruz ve Başkomutan Savaşlarıdır. Bu savaşların geçtiği alanları bugünkü ve gelecek nesillerin hafızalarında canlı tutmak gerekmektedir. Bu anlamda bölgede koruma kullanma dengesi içinde yapılan ve planlanan anıtlar ve şehitlikler düzenlenmiştir. Mevcutların her türlü bakım ve onarımının yapıldığı, sosyal ve tanıtım tesisleri ile milli park içinde ihtiyaç duyulan her türlü alt yapının sağlandığı anlaşılmıştır. Ayrıca yöreyi milli, tarihi değeri ve kültürel potansiyeli ile oluşan turizm talebini karşılayacak uygun standartlar içinde gerekli tesislerle donatılmıştır. Milli parkın gereği gibi anlaşılmasını ve tanıtılmasını sağlamak için de gerekli tanıtıcı ve bilgi verici tesislerin yapıldığı görülmüştür.

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı her yıl birçok yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle her yıl mart ayında birçok okul, üniversite, belediye gibi kurumların düzenledikleri gezilerle yerli ziyaretçi yoğunluğu yaşanmaktadır. Aynı şekilde, yıl içerisinde düzenlenen tören ve etkinliklere binlerce kişi katılım sağlamaktadır. Öte yandan 25 Nisan 2000 tarihinde Avustralya'dan yüzbinlerce ziyaretçinin ANZAC günü kapsamında törene katılmasıyla bu tarih ulusal tatil ilan edilmiştir. Her yıl bu tarihlerde binlerce insan Gelibolu Yarımadası'nı ziyaret etmektedir. Tarihi alanla ilgili yapılan çalışmalarda yerli ve yabancı ziyaretçilerin alandan memnun oldukları (Yeşildağ ve Atay, 2011), Gelibolu'yu savaş yıllarının ruhunu çok iyi yansıtan ve eğitici bir destinasyon olarak algıladıklarını, turizm aracılığıyla bu savaşlardan ders alınacağı ve dünya barışının sağlanmasında etkili olacağı düşüncesine sahip oldukları ve tekrar ziyaret etmek istedikleri tespit edilmiştir (Birdir vd., 2015; Yıldırım, 2014). Ancak Öztura (2010) yılında yaptığı çalışmada gelen ziyaretçilerin milli park kavramı konusunda gerekli tutum, davranış ve bilince sahip olmadığını ileri sürmüştür. Bu açıdan değerlendirildiğinde örgün eğitimde bu konular üzerinde eğitimler verilmesi, hatta yaygın eğitim ortamı oluşturularak öğrencilerin alanda yaşayarak öğrenmesi sağlanabilir. Öğrenmeye katkı sağlaması

açısından da mekanların fiziksel planlama unsurları kültürel unsurlarla ilişkilendirilebilir. Bu da alanın görsel hafızada kalmasına yardımcı olabilir.

Kültür turizmi kapsamında değerlendirilen savaş alanları turizminin yerel halka da birçok katkısı bulunmaktadır. Yerel halkın bu alanlardaki turistik gelişmelere dahil edilmesi önemlidir. Sürdürülebilir turizm uygulamaları çerçevesinde alanların doğal çevresi ve ekolojisi korunmalı, ziyaretçilerin yaratacağı olumsuz etkiler en aza indirilmelidir. Ziyaretçi sayıları, ziyaretçi memnuniyeti, turizm gelirleri ve çevresel etkiler gibi verilerin sağlanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Kısacası savaş alanları turizmi kapsamında ziyaretçilerin daha yüksek harcama yapacağı, alternatif kültürel faaliyetlerle desteklerin sağlanması gerekmektedir. Elbette ki savaş alanları turizmi yalnızca ekonomik açıdan değerlendirilmemeli, aynı zamanda gelecek nesillere milli bilincin aşılmasında ve bu mirasın aktarılmasında turizm bir araç olarak görülmelidir. Bu alanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ve yaşatarak korunması, gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Çanakkale Savaşları ve Büyük Taarruz Meydan Muharebesi'nde gerçekleşen ve Türkiye tarihi açısından şeref, onur ve kahramanlıklarla yâd edilecek olan bu ve bunun gibi zaferler şüphesiz ki geçmişte ve bugün olduğu gibi gelecek nesillere de bir miras olarak kalacaktır.

Kaynakça

- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022). 13 Ağustos 2022 tarihinde <https://afyon.ktb.gov.tr/TR-63495/baskomutan-tarihi-milli-parki.html> adresinden erişildi.
- Akbulut, O. ve Ekin, Y. (2018). Kültürel miras turizmi olarak savaş alanları turizmi: Türkiye'de yer alan savaş anıtlarının coğrafi bilgi sistemleri analizi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 395-420.
- Akbulut, O. ve Ekin, Y. (2021). Toplumsal hafıza, kültürel miras ve savaş alanları turizmi üzerine kavramsal bir çalışma. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 5(Özel Sayı), 150-159.
- Akyurt Kurnaz, H., Çeken, H., ve Kılıç, B. (2013). Hüzün turizmi katılımcılarının seyahat motivasyonlarının belirlenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 57-73.
- Alaeddinoğlu, F., ve Aliğaoğlu, A. (2007). Savaş alanları turizmüne tipik bir örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 215-225.
- Aliğaoğlu, A. (2008). Savaş alanları turizmi için tipik bir yer: Gelibolu yarımadası tarihi milli parkı. *Millî Folklor*, 20(78), 88-104.
- Alili, M. (2017). Avrupa'daki ve Türkiye'deki hüzün turizmi destinasyonlarının karşılaştırması üzerine teorik bir çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 37-50.
- Aşkun, İ. C. (1991). Atatürk'te zafer düşüncesi ve toplumsal boyutları. *Kurgu Dergisi*, 9(1), 1-9.
- Atay, L. ve Yeşildağ, B. (2010). Savaş alanları ve turizmi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(2), 65-72.
- Aycil, S. (2022). Gallipo'den Çanakkale savaşları'na: 100. yıl temalı posta pulları üzerine bir değerlendirme. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 127-156.
- Aytepe, O. (2000). Çanakkale savaşı bibliyografyası. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 7(25), 1-72
- BCA 030-10-00/197-351-8
- Biran, A., ve Hyde, K. F. (2013). New perspectives on dark tourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 191-198.
- Bolat Salman, B. (2012). Milli bayram olgusu ve Türkiye'de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1923-1960), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Brian, A. Poria, Y. ve Oren, G. (2011). Sought Experiences at Dark Heritage Sites. *Annals of Tourism Research*, 38(3), 820-841.
- Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, (2014). 11 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/II.-C%C4%B0LT-B%C3%9CY%C3%9CK-TAARRUZUN-90.-YILINDA-ULUSLARARASI-M%C4%B0LL%C4%B0-M%C3%9CCADELE-VE-ZAFER-YOLU-SEMPOZYUMU1.pdf> adresinden erişildi.

- Büyükşalvarcı, A., Yetiş, Z., ve Bozyiğit, A. (2022). Hüzün turizmi: Türkiye'nin hüzün turizmi potansiyeli üzerine bir araştırma. *Turizm ve Rekreasyon Akademik Çalışmalar*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 15-30.
- Cavlak, N., ve Cop, R. (2019). Yerli ve yabancı turist deneyimi: Gelibolu yarımadası Tarihi Milli Parkı Milliyet temelinde bir analiz. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(3), 163-173.
- Ceylan, S., ve Somuncu, M. (2016). Kültür turizmi alanlarında turizmin çeşitlendirilmesine eleştirel bir bakış: Safranbolu UNESCO Dünya miras alanı. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 53-64.
- Cohen, E. H. (2011). Educational dark tourism at an in populo site: The Holocaust Museum in Jerusalem. *Annals of tourism research*, 38(1), 193-209.
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı (2023). 23 Ağustos 2023 tarihinde <https://canakkaletarihialan.gov.tr/kurumsal/sayilarla-catab> adresinden erişildi.
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı (2023). 30 Ağustos 2023 tarihinde <https://canakkaletarihialan.gov.tr/ziyaret/kaleler-ve-tabyalar/kilitbahir-kalesi> adresinden erişildi.
- Çatır, O.(2017). Savaş alanı turizmi: Bir literatür taraması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Çiftçi, G., Küçükaltan, D., ve Yetgin, D. (2015). Savaş, barış ve turizm perspektifinde Çanakkale örneği, 16. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, (924-935).
- Doğa Koruma ve Milli Parklar 5. Bölge Müdürlüğü, <https://bolge5.tarimorman.gov.tr/Documents/Milli%20Parklar.PDF>. Erişim Tarihi: 13.08.2022.
- Doğaner, S. (2006). Savaş ve turizm: Troya ve Gelibolu savaş alanları. *Türk Coğrafya Dergisi*, 46, 1-21.
- Dunkley, R., Morgan, N., ve Westwood, S. (2011). Visiting the trenches: Exploring meanings and motivations in battlefield tourism. *Tourism management*, 32(4), 860-868.
- Erbey, D. (2018). Tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunması ve yönetiminde yeni bir yaklaşım: *Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı. Planlama Dergisi*, 28(3), 282-301.
- Erendil, M. (1981). *Atatürk'ün önder kişiliğinden örnekler*. Atatürk haftası armağanı, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları.
- Ergun, C. ve Oktay, K. (2022). Türkiye'deki mevcut ve potansiyel hüzün turizmi alanları üzerine bir inceleme. *Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 15-24.
- Erkan, M. S. (2022). Türk tarihinde bir dönüm noktası, Büyük Taarruz ve 30 Ağustos Başkomutan Meydan Muharebesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(32), 243-271.
- Foley, M. ve Lennon, J. J. (1996). JFK and dark tourism: A fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2, 198-211.
- Gök, H. V. (2021). 30 Ağustos zaferinin ilk resmi töreni ve cumhuriyetin ilk on yılında büyük zaferin yıldönümleri: İstanbul örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(29), 165-186.
- Hall, J., Basarin, V. J., ve Lockstone-Binney, L. (2011). Pre- and posttrip factors influencing the visitor experience at a battlefieldcommemorative event: Gallipoli, a case study. *Tourism Analysis*, 16, 419-429.
- Hall, J.ve Basarin,J. (2009). The importance of satisfaction, word of mouth and recommending behavior in battlefield commemorative event tourism: Gallipoli a case study. 3rd Advances in Tourism Marketing Conference proceedings, Bournemouth University, Bournemouth, England.
- Hall,J., Basarin, J., ve Lockstone-Binney, L. (2010). An empirical analysis of attendance at a commemorative event: Anzac day at Gallipoli. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2), 245-253.
- Ilgar, R. (2015). Mabetleşen bir mekân: Gelibolu Yarımadası tarihi savaş alanları turizmi. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 19, 1-20.
- Jamal, T. ve Lelo, L. (2011). Exploring the conceptual and analytical framing: From darkness to intentionality. Sharpley, R. ve Stone, P.R. (Ed.) *Tourist Experience*, içinde (ss. 29-42), Routledge.
- Karataş, M., ve Babür, S. (2013). Gelişen Dünya'da turizm sektörünün yeri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), 15-24.
- Kaya, O. (2006). Ölüm turizmi: *Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nı ziyaret eden turistlerin ziyaret motivasyonlarını anlamaya yönelik bir araştırma ve sonuçları*. [Yüksek Lisans Tezi], Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- Keçili, S. (2018). Tarihçilik açısından Büyük Taarruz sahasının ekoturizm ile ilişkilendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 116-128.
- Kılıç, B., Akyurt, Kurnaz, H., ve Sop, S. A. (2011). Çekici faktörlerin destinasyon seçimine etkisinin belirlenmesi ve hüzün turizmi ilişkisi. Öncü, M. A. (Ed.). *12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, (362-370), Düzce Üniversitesi.
- Kılıç, B., ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif turizm ve ürün çeşitliliği oluşturmada ekolojik çiftlikler: Pastoral Vadi örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 39-56.
- Kılıç, B., ve Akyurt, H. (2011). Destinasyon imajı oluşturmada hüzün turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10 (1), 209-232.
- Kızıl Erol, K. (2022). A dark concept in tourism: War tourism and two incidents with Russia. *Journal of Applied Tourism Research*, 3(1),95-104
- Kozak, A. M. ve Bahçe, S. A. (2012). *Özel ilgi turizmi*. Detay Yayıncılık.
- Kozak, A. M. ve Kama, S. (2015). Dark (hüzün) turizmi mekanı olarak Çanakkale. 20 Ağustos 2023 tarihinde <https://silo.tips/download/dark-hzn-turzm-mekani-olarak-anakkale> adresinden erişildi.
- Kuo, N. T., Chang, K. C., Cheng, Y. S., ve Lin, J. C. (2016). Effects of tour guide interpretation and tourist satisfaction on destination loyalty in Taiwan's Kinmen Battlefield Tourism: perceived playfulness and perceived flow as moderators. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 33(1), 103-122.
- Kurnaz, H. A., Çeken, H. ve Kılıç, B. (2013). Hüzün turizmi katılımcılarının seyahat motivasyonlarının belirlenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 57-73.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Albay Reşat Çiğiltepe şehitliği. 20 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/albay-resat-cigiltepe-sehitligi> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Anıt kaya şehitliği. 20 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/buyuk-taarruz-sehitligi-ve-mustafa-kemal-ataturk-aniti> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Büyük-taarruz-şehitliği. 20 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/anitkaya-sehitligiadresinden> erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Çanakkale'de gezilecek yerler. 27 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/canakkale/gezilecekyer/gelibolu-yarimadasi-tarihi-milli-park-alani> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Çanakkale'de gezilecek yerler. 27 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/canakkale/gezilecekyer/gelibolu-yarimadasi-tarihi-milli-park-alani> adresinden erişildi.
- Kürüm Varolğüneş, F. (2018). Hüzün turizminde (dark tourism) mabetleşme süreci ile mekânsal belleğin ilişkilendirilmesi. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 5(30), 4443-4451.
- Kütükoğlu, M., S. (1998). *Tarih araştırmalarında usul*. Kubbealtı yayıncılık.
- Laws, E., Scott, N., ve Parfitt, N. (2002). Synergies in destination image management: a case study and conceptualisation. *International Journal of Tourism Research*, 4(1), 39-55.
- Lennon, J. ve Foley, M (2000). *Dark tourism – the attraction of death and disaster* (2nd Edition), London, Continuum.
- Leopold, T. (2007). A proposed code of conduct for war heritage sites. Ryan, C. (Ed.), *Battlefield tourism: History, place and interpretation* içinde (ss. 49-58). Oxford: Elsevier.
- Miles, S. T. (2012) Battlefield tourism: Meanings and interpretations. [Doktora tezi], University of Glasgow, Scotland.
- Okuyucu, A., ve Erol, F. (2018). Savaş alanları turizmine yönelik motivasyon, duygu ve deneyimler: Metristepe ve İnönü Şehitlikleri-Bozüyük örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16(1), 135-151.
- Özbey, V. (2022). Büyük Taarruz kültürel mirası üzerine bir değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(Özel Sayı), 74-85.
- Özdemir, M. A., ve Kervankıran, İ. (2012). Afyonkarahisar ilinin turizm gelişimi ve çekicilikleri. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 14(1), 123-142.

- Özlu, H. (2014). Arşiv belgelerine göre büyük taarruz öncesi sad taarruz planı ve Mustafa Kemal Paşa'nın genel taarruz planının analizi. *Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt II, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Öztura, E. (2010). *Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı ziyaretçilerinin Türkiye'de milli park kavramı ve eğitimi üzerine görüşleri*. [Yüksek lisans tezi], Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Panakera. (2007). World War II and tourism development in Solomon Islands. Ryan, C. (Ed.), *Battlefield tourism: History, place and interpretation* içinde (ss. 125-142). Oxford: Elsevier
- Prideaux, S. (2007). Echoes of War: Battlefield Tourism. Ryan, C. (Ed.) *Battlefield Tourism History, Place and Interpretation* içinde (ss. 17-27), Londra: Elsevier.
- Resmi Gazete (2023). 25. Ağustos 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140628-10.htm> adresinden erişildi.
- Sağlık, A., Sağlık, E., ve Kelkit, A. (2014). Bisiklet Turizmi Açısından Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nın İncelenmesi. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 4(1), 84-90.
- Sandıkçı, M., Mutlu, A. S., Yavuz, E., ve Gönülal, H. (2018). *Turistik değerlerin lisans öğrencileri tarafından bilinirliği: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği*. SADAB I. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Ve Davranış Bilimleri Sempozyumu, 59-74.
- Seaton, A. V. (1996). Guided by the dark: from thanatopsis to thanatourism. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 234-244.
- Seaton, A.V. (1999) War and thanatourism: Waterloo 1815-1914. *Annals of Tourism Research*, 26(1), 130-158.
- Slade, P. (2003). Gallipoli Thanatourism the Meaning of ANZAC. *Annals of Tourism Research*, 30(4), 779-794.
- Smith, V. L. (1998). War and tourism: An American ethnography. *Annals of Tourism Research*, 25(1), 202-227.
- Stone, P. R. (2005). Dark tourism an old concept in a new world. *Tourism, The Tourism Society, Quarter IV* (25), 20.
- Stone, P. R. (2012). Dark tourism and significant other death: towards a model of mortality mediation. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1565-1587.
- Stone, P. R. (2013). Dark tourism scholarship: A critical review. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 307-318.
- Stone, P. R. ve Sharpley, R. (2008). Consuming dark tourism: A thanatological perspective. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 574-595.
- Stone, P. R. (2011). Dark tourism: Towards a new post-disciplinary research agenda. *International Journal of Tourism Anthropology*, 1(3/4), 318-322.
- Şimşek M. (2021). "Karadeniz'in Çanakkale'si" Harşit vadisi savunmasının hüzün turizmi bağlamında incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(2), 379-388.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2023). Korunan alanlarda ziyaretçi rekoru. 30 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/5720/Korunan-Alanlarda-Ziyaretci-Rekoru#:~:text=Tar%C4%B1m%20ve%20Orman%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Do%C4%9Fa,bin%20167%20ki%C5%9Fi%20ziyaret%20etti> adresinden erişildi.
- Türk İstiklal Harbi (1968). II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım, 2. Kitap, Büyük Taarruz, (1-31 Ağustos 1922), Genelkurmay Basımevi.
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği [TÜRSAB] (2021). 25 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.tursab.org.tr/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci> adresinden erişildi.
- Ulaş, T. (2015). 1930'lu yıllar Türkiye'sinde Çanakkale Savaşları'nı anma etkinlikleri ve halkevlerinin rolü. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 13(18), 519-532.
- Upton, A., Schänzel, H., ve Lück, M. (2018). Reflections of battlefield tourist experiences associated with Vietnam War sites: An analysis of travel blogs. *Journal of Heritage Tourism*, 13(3), 197-210.
- Wight, C. (2005). Philosophical and methodological praxes in dark tourism: controversy, contention and the evolving paradigm. *Journal of Vacation Marketing*, 12(2), 119-129.
- Winter, C. (2009). Tourism, social memory, and the great war. *Annals of Tourism Research*, 36(4), 607-626.

- Yeşildağ, B., ve Lütfi, A. (2011). Savaş alanları turizmi: Gelibolu yarımadasına gelen ziyaretçilere yönelik bir çalışma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(26), 267-280.
- Yıldırım, H. M. (2014). *Destinasyon seçim sürecinde etkinliklerin önemi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı örneği*. [Doktora tezi], Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yırık, Ş. ve Seyitoğlu, F. (2014). Hüzün Turizmi ve Mabetleşme Süreci Kapsamında Sarıkamış. 15. Ulusal Turizm Kongresi, 754- 765.

Etik kurul onayı

Etik kurul onayı Çalışma anket ya da ölçek uygulamayı gerektiren, görüşme ve gözlem içeren; doküman, resim, anket vb. diğerleri tarafından geliştirilen ve kullanım izni gerektiren çalışmalar ya da klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalardan olmaması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.